

ACADEMIE MENS EN MAATSCHAPPIJ

DE CAPABILITY APPROACH IN DE PRAKTIJK

DEEL 1: INLEIDING IN DE THEORIE

ERIK JANSEN, ERIK.JANSEN@HAN.NL

ASSOCIATE LECTOR CAPABILITIES IN ZORG EN WELZIJN

Werkplaats Sociaal Domein
Arnhem en Nijmegen

CENTRE FOR CREATIVITY

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

1

1. A LIFE WORTH LIVING

Wat maakt ons universeel MENSELIJK?

De Capability Approach probeert deze vraag te beantwoorden

“Het leven leiden dat je graag wil leiden”

“In staat zijn te doen wat je wil doen en te zijn wie je wil zijn”

Het maakt uit waar je bent geboren en wat je achtergrond is!

Trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=0-Retnj3Tsa>
Of zoek op: *Human*; *Yann Arthus Bertrand*

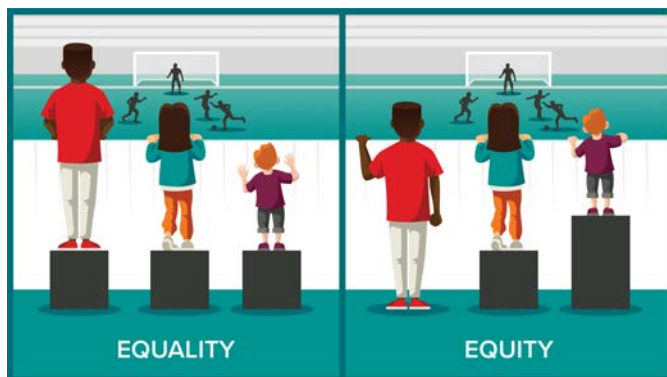

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

2

2. UITGANGSPUNTEN CAPABILITY APPROACH

Rechtvaardigheid
middelen - mogelijkheden - doelen

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

3

2. UITGANGSPUNTEN CAPABILITY APPROACH

Centrale vragen

Hoe kunnen we de **persoon-in-context** begrijpen?

Wat is **sociale rechtvaardigheid**? En hoe komen we daartoe?

twee bekende denkers uit de CA:
Amartya Sen en Martha Nussbaum

Basis van de antwoorden

Vrijheid en diversiteit als waarden

Menselijk handelingsvermogen (agency) centraal

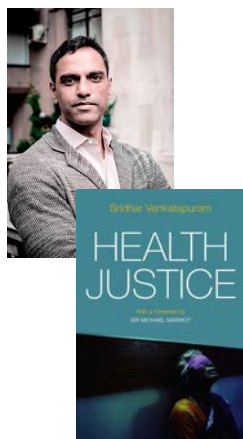
Interdisciplinaire samenwerking en gezamenlijke taal

(economie; filosofie; sociologie; ontwikkelingsstudies; psychologie; politicologie; sociaal werk; onderwijskunde; beleid en planning; etc.).

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

4

2. UITGANGSPUNTEN CAPABILITY APPROACH

Basale stellingen Capability Approach (Venkatapuram, 2019)

1. Welzijn = wat mensen praktisch **kunnen zijn en doen in hun dagelijkse levens** (niet alleen hulpbronnen, geluk, vrijheden, behoeften...)
2. Welzijn = **meervoudig** (én gezondheid én relaties én participatie én praktische rede etc.)
3. Gelijkwaardigheid = ieder individu kan gedurende het leven **eigen levensdoelen** (hogere behoeften) nastreven
4. Capabilities = **individuele en omgevingsvoorwaarden** (vgl. *sociale achtergronden van gezondheid*)
5. Evaluatie van welzijn = huidig functioneren + **vrijheden** en **beslissingen**
6. Prioriteitstelling capabilities (en ongelijkheden) afhankelijk van **sociale en individuele waarden**
7. Capabilities hebben **intrinsieke** (*waardevol in zichzelf*) zowel als **instrumentele** waarde (*waardevol omdat ze iets opleveren*)

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

5

3. CAPABILITIES EN FUNCTIONINGS

Functionings =

Toestanden van functioneren die iemand waardevol vindt (*the life one has reason to value*)

Wie wil je zijn en wat wil je doen?

Capabilities =

Vrijheden of **realistische mogelijkheden** om redelijkerwijs het leven te kunnen leiden dat je de moeite waard vindt.

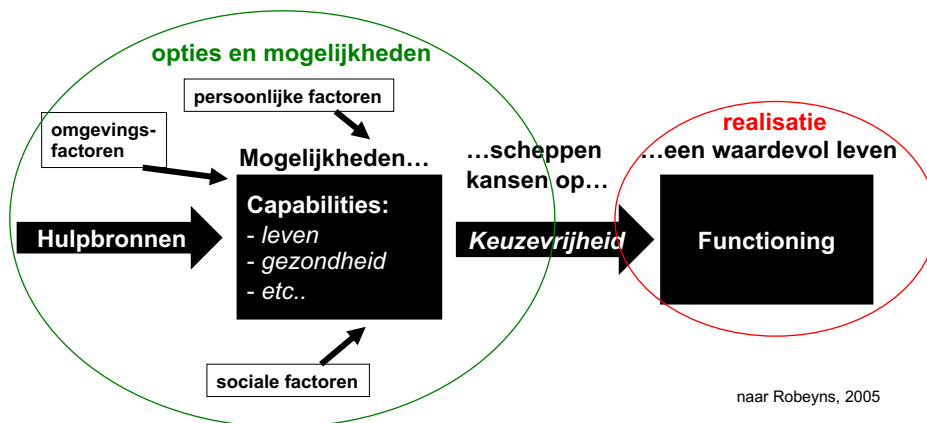
← **Individuele vermogens**

← **Mogelijkheden in context/situatie**

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

6

3. CAPABILITIES EN FUNCTIONINGS

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

7

3. CAPABILITIES EN FUNCTIONINGS

Nussbaums Centrale Capabilities

1. *Leven*
2. *Lichamelijke gezondheid*
3. *Lichamelijke integriteit*
4. *Zintuigen, verbeelding en denken*
5. *Emoties*
6. *Praktische rede*
7. *Sociale verbanden*
 - a. *Sociale interactie*
 - b. *Zonder discriminatie*
8. *Andere soorten*
9. *Spel*
10. *Controle over de eigen omgeving*
 - a. *politiek*
 - b. *Materieel (incl. werk)*

Hoe ziet dat er dan uit?

Wat is de inhoud van een *waardig leven*?

Martha Nussbaum

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

8

4. COMMON CRITICISMS

Maar...

1. De CA is **te individualistisch gericht**...
 - “elk mens telt” (= de menselijke maat) ≠ “alléén het individu telt”
 - *rechtvaardigheid*: kijken naar omgeving en naar groepen
2. De CA is **te vaag**...
 - bewust vaag (*Sen: Better vaguely right than precisely wrong*) → vertalen naar praktijk
 - *approach vs theories*
3. De CA is **te westers**...
 - Wat zijn dan westerse waarden? (imperialisme, expansiedrift, onverdraagzaamheid, instrumentalisme,...)
 - CA geworteld in globale (oosterse) tolerante filosofieën over vrijheid
4. De CA kan **niets met collectieven, gemeenschappen**...
 - Capabilities zijn sociaal gebaseerd: collectieve normen en waarden
 - Recent binnen CA veel aandacht voor duurzaamheid en klimaat

5. CONCLUSIES

Dus, de Capability Approach

- ...gaat over het ‘goede’ leven zo rijk als het kan zijn: **meervoudig en divers**
- ...koppelt **morele uitgangspunten** (*wat is juist?*) aan **wetenschappelijke uitgangspunten** (*hoe zit het?*)
- ...is **géén kant-en-klare werkwijze**, je moet deze vertalen naar beleid of handelen
- ...maakt **gezamenlijke taal** voor rechtvaardigheid en vrijheid mogelijk...
- ...en **morele dilemma’s zichtbaar** (maar lost ze niet op)
- ...biedt kader voor **duiden van talenten**, maar ook van **menselijk onvermogen**
- ...is **breder dan** maar wel **in lijn met** met specifieke benaderingen, zoals:
 - Positieve gezondheid
 - Waardigheidsparadigma
 - ABCD methodiek
 - Etc.

5. CONCLUSIES

Wil je de CA toepassen in de praktijk?

(en heb je geen zin in ellenlange artikelen of moeilijke boeken...)

Start dan met deze vragen (ook evt. groep):

1. Wat **wil** iemand? Wat beschouwt hij/zij als **waardevol**?
2. Wat heeft hij/zij dan **nodig**?
3. Wat **kan** hij/zij daadwerkelijk?
4. In **welke situatie** zit hij/zij? Wat **belemmert**?
5. Is dat **rechtvaardig**?
6. Wie is daarvoor **verantwoordelijk**?
7. Wat moet er dan **gebeuren**?

Bron foto en recept: <https://jaimyskitchen.nl/recept-nagerecht-met-brownie-slagroom-en-framboos-vegan/>

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

(vrij naar Flyvbjerg, 2001 *Making social sciences matter*)

11

ACADEMIE MENS EN MAATSCHAPPIJ

DE CAPABILITY APPROACH IN DE PRAKTIJK

DEEL 2: SOCIALE VERBINDING IN DE WIJK VANUIT CA PERSPECTIEF

ANNICA BRUMMEL

SENIOR ONDERZOEKER CAPABILITIES IN ZORG EN WELZIJN, ANNICA.BRUMMEL@HAN.NL

Werkplaats Sociaal Domein
Arnhem en Nijmegen

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

12

BETEKENIS VAN SOCIALE VERBINDING

Het geeft toch wel een gevoel van veiligheid als mensen je groeten.

Daar word je gelukkig van, dat die terug kunnen groeten.

Ja, iemand ziet je.

Een hele andere sfeer komt er gelijk vanaf.

Dan kom je uit de anonimiteit, je wordt gezien, dat is een fijn gevoel.

(citaat Focusgroep bewonersgroepen 't Acker, p. 140)

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

13

PROGRAMMA: TOEPASSING

Onderzoek

- Context
- Aangepaste voorkeuren

Sociale verbinding in de wijk

Praktijk

- Gesprekstoel
- Aanpakken
- Eigen rol?

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

14

ONDERZOEK: SOCIALE INCLUSIE IN DE WIJK

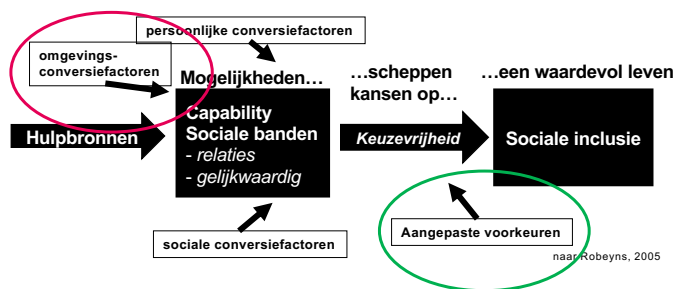

- Bevorderen van participatie (individu)
- Tegen gaan van uitsluiting (context)
- Lichte verstandelijke beperking of psychische aandoening
- Bewonersgroepen

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

15

ONDERZOEK: CONCEPTUEEL KADER SOCIALE INCLUSIE

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

16

ONDERZOEK: SOCIALE ROLLEN IN DE WIJK

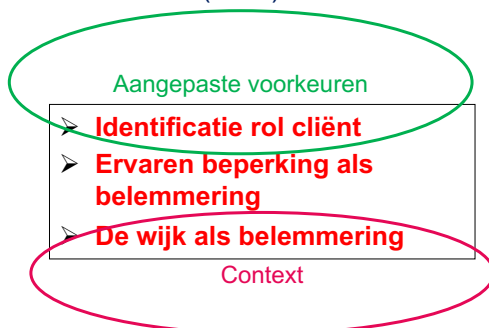
HAN UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

17

ONDERZOEK: PATRONEN SOCIALE INCLUSIE

3 patronen:

1. Geen sociale rollen en geen behoefte.
2. Bewust diverse sociale rollen
3. Wens voor (meer) sociale rollen

HAN UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

18

Verschillen tussen wijken: context

HAN UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

19

AANGEPASTE VOORKEUREN: IDENTIFICATIE MET ROL CLIËNT

Maar:
"hij moet er ergens inpassen (...). Daar zijn geen regels voor. Dat is (...) gevoelskwestie. (de) hele groep heeft dat gewoon."

➤ **Jan staat altijd alleen tijdens het koffie drinken.**

Maar:
"de dagbesteding die ik nu heb, daar zijn begeleiders(...) opgevoed, (...) opgeleid, (...). En dat is bij (het wijkcentrum) natuurlijk helemaal niet."

➤ **Jan denkt dat de groengroep niet voor hem geschikt is**

Jan (LVB):

- Meer sociale contacten
- Goed in tuinieren
- Omgaan gereedschap

Groengroep:

- Nieuwe deelnemers
- Zegt: open voor iedereen

Maar:
"want je hebt ook gereedschappen en dergelijke waar mee gewerkt wordt"

➤ **Jan mag alleen harken.**

Maar:
"Nou je kunt 'm op sleeptouw meenemen. (...) als ze zich aandienen kunnen we altijd kijken wat we ermee kunnen"

➤ **Jan hoort niets meer na een eerste kennismaking.**

HAN UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

20

TOEPASSING PRAKTIJK

- **Capability kaarten** als gesprekstoel voor o.a. ontwikkelgesprek, intake of interviews (werk in uitvoering).

Geld

De mening van anderen

- **Participatie** WijkKring, Buurtcirkel, Welzijn op Recept, Kwartiermaken (gastvrije plekken).

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

21

EIGEN ROL INCLUSIE IN DE WIJK

Participatie in de wijk en **inspraak** van mensen met beperking:

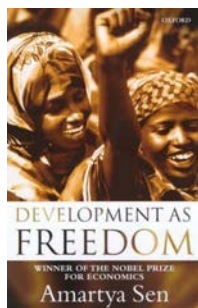
- In bewonersgroepen (taal, verwachtingen, informatie)
- Samenwerken met Wmo-adviesraden, Inclusie Agenda
- Samenwerken belangenbehartigingsorganisatie (LFB, Mind)

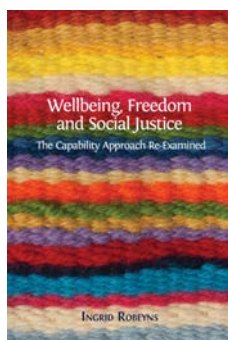
HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

22

MEER LEZEN?

Sen (2001)

Robeyns (2017)

Nussbaum (2012)

Tirions, Den Braber & Blok (2018)

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

23

VOLGEN?

- Nederlands Vlaams netwerk ter bevordering van capabilitybenadering in het sociaal domein.
- 30 september: congres capabilitybenadering.
- Website van associate lectoraat:
<https://www.han.nl/onderzoek/kennismaken/han-sociaal/lectoraat/associate-lectoraat-capabilities-zorg-welzijn/>

HAN UNIVERSITY
OF APPLIED SCIENCES

24